CHRYŚCIJANSKAJA DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC: 1, 10 i 20.

№ 19 (203) Vilnia, 20 červienia 1939 h. — Wilno, 20 czerwca 1939 r. Hod XII

Ci budzie vajna?

Hetaje pytańnie siańnia na vusnach usich. I susim zrazumieła,čamu. Uvieś śviet niespakojny j pad zbrojaj. Adnak adkazać na hetaje pytańnie nia lohka dy j niemahčyma. Možna tut tolki zhadvać.

Pradusim idzie ab toje, chto pačnie vajnu. Pačynać hetu aružnuju baraćbu kožny baicca. Baicca adkaznaści prad ułasnym narodam i prad historyjaj.

Dziaržavy demakratyčnyja nie pačnuć, bo jany vajny nie patrabujuć, dla ich usiakaja vajna, navat kali-b jany pieramahli, moža pryniešci tolki straty. Jany bahatyja j nasyčanyja j kožnaja vajna, dla ich navat pamysnaja, moža im dać tolki minus. Praŭda, Niemcy z Italjancami mohuć demakratyčnyja dziaržavy spravakavać da vajny, ale j heta nialohka, bo jany buduć trymacca supakoju da krajnaści.

Sam układ varožych siłaŭ siańnia na śviecie tak-ža nie varoža skoraha vybuchu vajny: z adnaho boku Francyja, Anhlija, Ameryka, Polšč, Saviety j badaj uvieś śviet, a z druhoha Niamieččyna, Italija j Japonija. Ale treba viedać,što narod Italjanski vajny z bratniaj Francyjaj nia choča, niavyrazna tak-ža dahetul trymajecca j Japonija, jakaja maje ŭłasnych niamała kłopataŭ z Kitajem, katory paddavacca j nia dumaje. Praŭda, pa staranie demakracyi dahetul niavyraznaje stanoviśča Savietaŭ. Ale zdajecca nam, što jany ŭsiožtaki buduć pa staranie demakracyi, bo choćby ŭbočna padtrymać fašystaŭ buduć bajacca apinii ŭsiaho demokratyčnaha śvietu, a pradusim svaich ułasnych narodaŭ. Pavodle nas, Saviety, kali-b daloka j nie zaangažavalisia pa staranie demakracyi, dyk choć pryncypova ŭsiožtaki buduć pa jaje staranie. Z hetaha bačym, što ŭkład varožych siłaŭ siańnia taki, što Niamieččyna, jak najbolš niebiaśpiečnaja dla supakoju dziaržava, tak-ža nie pačnie vajny, bo napeŭna prajhraje.

Hitler bolš mieŭ šansaŭ vyjhrać tady, kali zabiraŭ Čechasłavacyju j Kłajpedu, adnak-ža nie pajšoŭ tudy, dzie jaho čakała siła zbrojnaja: na Hdansk nia kinuŭsia, bo tam spatkaŭsia-b z rašučym adporam z boku Polšču. Siańnia-ž nie-šta padobnaje pačynać, kali praciŭnaja starana silna ŭzbrojenaja j susim hatovaja da vajny j kali maralna śviet tak-ža ŭzbrojeny praciŭ Hitlera, bačačy jaho „apieku" nad Českim i Słavackim narodam, — byłob spravaj duža ryzykoŭnaj.

Uziaŭšy-ž pad uvaahu vyniki vajny, navat pamysnaj, tak-ža jana pradstaŭlajecca niaviedamaj budučyniaj. Bo što-ž vajna pryniasie? Nam zdajecca, što pry siańniašniaj socyjalnaj śviedamaści pracoŭnych masaŭ paśla vyjhranaj i paśla prajhranaj vajny musiła-b paŭstać socyjalnaja revalucyja, — tyja šyrokija masy, jakija bačyli-b usiu žudaść vajny j astalisia-b paśla jaje žyvymi, achvotna pamirali-b na barykadach za lepšy socyjalny ład, kab tolki ich dziaciej nie spatkała toje, što jany pieražyli. Palityki-ž heta daskanalna viedajuć i napeŭna biaruć pad uvahu.

Niamieckaja presa pašyraje viestki, što vajna musić pačacca za jakija dva miesiacy, paśla žniva. I heta my ŭvažajem za dokaz, što Niamieččyna vajny baicca, bo toj, chto havora navat ab terminie vajny, raspačać vajny napeŭna nia dumaje.

Biaručy heta ŭsio pad uvahu, možna spadziavacca, što aružnaja vajna ŭ Eŭropie chutka nie pačniecca.

Novaje niamiecka-polskaje nieparazumleńnie ŭ Hdansku

U nočy z 9 na 10 h. m. prapaŭ u Hdansku polski mytny inspektar Lipinski. Paśla vyjaśniłasia, što Lipinskaha aryštavała hdanskaja (niamieckaja) palicyja. Hieneralny Kamisar Rečypaspalitaj vystupiŭ prad hdanskim Senatam z rašučym pratestam suproć hetkaha pastupańnia palicyi j patrebavaŭ dokazaŭ aryštu Lipinskaha, a kali vyjaśniłasia, što Lipinski aryštavany byccam za namahańnie schapić dvuch nac.-sacyjalistaŭ — patrebavaŭ jaho zvalnieńnia z aryštu. Lipinskaha adnak adrazu nia zvolnili, bo jon byŭ pabity. Hety incydent, jaki sam u sabie nia maje vialikaha značeńnia, napružanyja adnosiny miž Niamieččynaj i Polščaj adnak uzmacniaje.

Za abaronu j sužyćcio slavianskich narodaŭ

Serbska-charvackaja sprava. Prycichli hazety ab serbska-charvackich suadnosinach i zdavałasia, što hetaja sprava ŭ Juhasłavii ŭznoŭ stałasia „nieaktualnaj“. Adnak apošnija viestki pakazvajuć, što ŭ spravie serbska-charvackaha sužyćcia šukańni šlachoŭ supolnaj žyćciovaj padarožy nia spynieny. Juhasłavianski ŭrad zvolniŭ z astrohu dvuch charvackich palityčnych viaźniaŭ, jakija byli zasudžany na daśmiertnuju katarhu j dasiul prabyli ŭ vastrozie 7 hadoŭ. Biazsumlivu, što zvalnieńnie hetych dvuch Charvataŭ maje čysta palityčny charaktar. Možna spadziavacca, što Serby z Charvatami pahodziacca j ustanoviać u Juhasłavii taki ład, jaki zdavolić adnych i druhich, bo da vyrašeńnia hetaj spravy ščyra padchodziać abiedźvie starony. Premjer juhasłavianskaha ŭradu Ćvietkovič ab serbska-charvackaj spravie niadaŭna skazaŭ hetak: „da zhody dojdziem napeŭna, bo z abiedźviuch staron jość dobraja vola“. A charvacki palityk, dr. Subašyč, zajaviŭ, što „Charvaty hatovy razam z Serbami pajści na Holhotu, kali heta budzie patrebna, ale tolki tady, kali miž Charvatami j Serbami pabratersku buduć vyrašany ŭsie spornyja spravy, bo na Holhocie nia budzie času ich vyrašać“. Jon prakanany, što dobraja vola z abiedźviuch staron pieramoža ŭsie pieraškody j zapanuje miž Serbami j Charvatami zhoda.

Prablema słavianskaj jednaści ŭ Polščy. U hranicach Rečypaspalitaj słavianskaja prablema apošnimi časami štoraz aktyvizujecca. Niekatoryja palityki j mnohija hazety viaduć u hetaj spravie miž saboj šyrokuju dyskusiju. Padychod da vyrašeńnia hetaj prablemy pakulšto niavyrazny. Niekatoryja palityki j publicysty choćač vyrašyć słavianskuju prablemu tolki na hruncie ukrainskaj spravy ŭ Polščy, zusim abminajučy Biełarusaŭ. Na naš pahlad, u rašańni słavianskaj prablemy j ahułam nacyjanalnaj prablemy ŭ Rečypaspalitaj abminuć Biełarusaŭ nijak nia možna. Hetaje našaje ćvierdžańnie apirajem nie na pačućci, ale na histaryčna-kulturnych dovadach u sužyćci słavianskich narodaŭ. Biełaruski narod nacyjanalnaj asymilacyi susiednich narodaŭ nie paddajecca j nie paddasca!

Niamiecki nacisk na Łužyckich Serbaŭ. Nievialiki słavianski narod, Łužyckija Serby, žyvie ŭ hranicach vialikaj Niamieččyny. Stanovišča hetaha narodu ciažkoje. Dziela abarony pravoŭ Łužyckich Serbaŭ u b. Čechasłavaččynie isnavaŭ „Sajuz Łužyckich Serbaŭ“, jaki pry pomačy šyrokaj sietki svajej arhanizacyi pamysna raźvivaŭ duchovaje j nacyjanalnaje žyćcio Łužycka-Serbskaha narodu. Ciapier, paśla zaniaćcia Niamieččynaj Čechii, hety sajuz Łužyckich Serbaŭ źlikvidavany. Niamieckija ŭłady zabrali archivy hetaha Sajuzu j usie navukovyja matarjały ab Łužyckich Serbach, a pieradavych dziejačoŭ hetaj arhanizacyi aryštavali. Pałažeńnie Łužyckich Serbaŭ stałasia bolš ciažkim.

Zabojstvy j teror u Čechii

Čechi, jakija stracili niezaležnaść, až ciapier paznajuć, što značyć dla narodu svaja dziaržava. U m. Kładni dajšło da kryvavaj sutyčki miž Čechami j Niemcami, u jakoj zastreleny vachmistr niamieckaj žandarmeryi. Paśla hetaha zabojstva niamieckaja ŭłada aryštavała mnoha českich miascovych pieradavych dziejačoŭ i ŭ całym paviecie abvieściła vajennaje pałažeńnie. Niemcy razbroili ŭsiu miascovuju českuju palicyju, spynili miascovy samaŭrad i ŭsiudy panaznačali na ŭradavyja stanovišču svaich ludziej. Miascovamu nasielnictvu zabaranili ad 8 hadziny viečara da 5-aj rana navat vychodzić na vulicu. Kali-b Čechi zahadam niamieckaj ułady nie paddalisia, vydana rasparadžeńnie niamieckamu vojsku stralać u vokny žycharoŭ. U inšym miescy ŭ sutyčcy natoŭpu z žandarmeryjaj zastreleny českі palicejski. Praciŭniamiecki nastroj siarod Čechaŭ uzrastaje j pašyrajecca. Hazety padajuć, što niamieckaja ŭłada namierana źlikvidavać h. zv. pratektarat i adabrać Čecham i tyja pravy, jakija jany ciapier majuć.

АД. СТАНКЕВІЧ

ХРЫСЬЦІЯНСТВА І БЕЛАРУСКІ НАРОД [18)]

(У 950-ыя ўгодкі Хросту Беларусі: 988/9—1938/9)

Калі-б жыцьцё беларускай Праваслаўнай Цэркві, шукаючы выхаду з свайго цяжкога палажэньня ў XVI ст., пакіравалася якімсь чынам на ўсход, на Маскву, ці прасьцей кажучы, калі-б яна не пайшла на Унію й асталася праз гэныя 243 г., праз якія была ў Уніі, у духовай прынамсі еднасьці з Масквой, — вынікі для яе й з боку веры й з боку нацыянальнага былі-б незраўнана горшыя. Было-б гэта дужа грозна для веры, бо душа беларуская, будучы ў доўгіх сталых зносінах з Масквой і адтуль чэрпаючы маральнае й культурнае падтрыманьне, штораз больш і больш праймалася-б, насупроць істоце Хрысьціянства, маскоўскім абсолютызмам і ў сэнсе хрысьціянскім штораз больш раскладалася-б. Гэткі-ж паварот беларускай царкоўнай гісторыі быў-бы так-жа больш шкодны й для нацыі, бо ясна, што праз залежнасьць царкоўную, праз блізкія адносіны рэлігійныя з Масквой, раскладалася-б і беларуская нацыя, лёгка паддаючыся маскоўскай асыміляцыі.

Ня трэба забывацца, што мова беларуская больш розная ад мовы польскай, як ад маскоўскай, дык і ўплывы польскія праз Унію на беларускую цэркву й нацыю менш шкодныя й менш небясьпечныя, чым гэта было-б з уплывамі маскоўскімі.

Ня трэба так-жа забывацца й аб тым, што маскоўскія цары, хоць беларускія землі былі й за палітычнай мяжой Масквы, аднак-жа пачынаючы ад якой палавіны XVII ст. і праз увесь бадай век XVIII усьцяж забіралі голас у абароне пакрыўджаных Беларусаў праваслаўных і нават уніятаў, проста ўмешваючыся ў іх царкоўнае й нацыянальнае жыцьцё. Заступніцтва-ж гэта, рэч ясная, мела на мэце ня выпусьціць Беларусаў, якіх Масква заўсёды лічыла сваімі роднымі, з сваей апекі й пры аказіі прылучыць іх

Što pišuć hazety?

Ab revindykacyi „ŭkradzienych dušaŭ“

„Беларускі Фронт“ (z 15.VI. 1939) u artykule **„Рэвіндыкацыя украдзеных душаў“** davoli šyroka j dakładna apisvaje, skul biarucca ŭ nas pravasłaŭnyja palaki j ahułam polskaja akcyja ŭ hetym kirunku, jakaja biezpasredna adbyvajecca j siarod Biełarusaŭ, a ab jakoj biełaruskaja presa da siul vielmi mała pisała. Dziela važnaści j aktualnaści zakranutaj u „Б. Ф.“ spravy, hety artykuł radzim pračytać usim Biełarusam.

Polskaja presa j „Б. Фронт“ ab sławianskaj prablemie

Paśla vystupleńnia ŭ vilenskim „Słovie“ hien. L. Želihoŭskaha z zaklikam da sławianskaj salidarnaści, prociŭ niamieckaj niebiašpieki, pajavilisia ŭ hazetach i inšyja hałasy, jakija ŭ imia sławianskaj jednaści daradžali napravu adnosinaŭ z sławianskimi nac mienšaściami ŭ Polščy.

„Dzieńnik Polski“ stanuŭ u hetaj spravie na zusim inšym stanoviščy. Pavodle „Dz. Polsk.“ sławianskaja salidarnaść dla Polščy škodnaja. Ab hetym jon piša tak:

„Musimo vystupić prociŭ apošnich sprobaŭ papularyzacyi ŭ Polščy sławianskaj idei j prytasoŭvańnia hetaj doktryny, jak padstavy dziela ŭnarmavańnia našych suadnosinaŭ z sławianskimi nacyjanalnymi mienšaściami, što zasialajuć Rečpaspalituju... Tyja, što z uvahi na niebiašpieku sutyčki z Niamieččynaj pačynajuć u Polščy dumać ab sławianskaj salidarnaści j chočać navat zrabić z hetaha dziej nik unutranaj palityki, dajuć dokaz, što nia majuć viery ŭ siłu polskaj kultury j dziaržavy, zabyvajucca, što Polšč mieła ŭłasnyja kancepcyi arhanizacyi ŭschodnich i siarednich prastoraŭ Eŭropy, dy što hetyja kancepcyi mohuć i pavinny adžyć. Panslavizm, jak sprava ŭ nutranym žyćci Polščy, moža staccа pravadnikom tano, kab čužyncy miašalisia ŭ našyja spravy“.

Hetulki mienš-bolš ab sławianskaj salidarnaści j ničoha ab „ułasnych kancepcyjaŭ arhanizacyi ŭschodnich i siarednich prastoraŭ Eŭropy, jakija pavinny adžyć“. Ale moža z časam daviedajemsia j ab hetym...

„Nasza Przyszłość“ (orhan maładych polskich vialikadziaržaŭnikaŭ) ab sławianskaj salidarnaści, miž inšym piša hetak:

...„heta ahulna-sławianskaja mazhovaja džuma najmacniej paraližuje razvoj našaj (polskaj — red.) vialikadziaržaŭnaści... Hetu psychičnuju pošaść, samahubnuju j absurdalnuju pad kožnym uzhladam, treba vypalvać z psychiki našaha (Polskaha — red.) narodu usialakimi sposabami“...

Na hetkim stanoviščy adnosna sławianskaj prablemy stajać niekatoryja polskija publicysty j nacyjanalistyčnaja polskaja presa.

Беларускі Фронт“ da sławianskaj idei zaniaŭ stanovišča tak-ža nehatyŭnaje. Jon ab sławianskaj salidarnaści piša, miž inšym, hetak:

„Pryhladajučysia da žarała, adkul vypłyvaje sławianskaja ideja, treba ścvierdzić, što jana paŭstaje pasiarod sław. narodaŭ silnych, zarhanizavanych, majučych svaje dziaržavy... Pasiarod niedziaržaŭnych narodaŭ trymajucca sławianskaj idei tolki adzinki, jakija nie razumiejuć sučasnaha pałažeńnia, abo žjaŭlajucca ramantykami, jakija vierać u strojnyja kličy. Dyk treba skazać, što *sławianafilstva ŭ niedziaržaŭnych narodaŭ śviedčyć ab niedaraźvićci ŭ ich nacyjanalnaj i dziaržaŭnaj śviedamaści*“.

Pračytaŭšy artykuły ab sławianskaj salidarnaści ŭ polskaj presie („Dzieńnik Polski“ j „Naša Przyszłość“) i ŭ biełaruskim časapisie („Беларускі Фронт“) trudna j razabracca. Ahułam stanovišča ichniaje da sławianskaj prablemy nehatyŭnaje.

My adnak uvažajem, što *śviedamaść sławianskaj salidarnaści na asnovie roŭnaści sławianskich narodaŭ jošć patrebnaja j kaniečnaja, a pazytyŭnyja adnosiny niedziaržaŭnych sławianskich narodaŭ da hetaj prablemy śviedčać*

да сябе й цалком з сабой асыміляваць. Дык вось-жа, паўтараем, калі-б Беларусь у XVI ст., дапусьцім, асталася праваслаўнай і паддалася-б уплывам рэлігійным і нацыянальным Масквы, яна-б адышоўшы ў канцы XVIII ст. да Масквы, — не гаворачы ўжо аб тым, што было-б, калі-б яна да Масквы палітычна адышла раней, — дык яна-б на зары свайго рэнэсансу, свайго адраджэньня, была-б пазбаўлена й тых, сапраўды ўбогіх, сіл, чэрпаных, трэба ведаць, прадусім з традыцыі, зьвязанай з уніяй, сіл, з якімі яна выступіла на арэну свайго сучаснага ўжо больш-менш сьведамага нацыянальнага жыцьця. Словам, Берасьцейская унія — гэта вялікая й неабходная бачына ў гісторыі нацыянальнай і царкоўнай Беларускага народу. Ня трэба забывацца так-жа й таго, што калі-б ня Унія — дык Палякі ўсёроўна цягнулі-б Беларусаў у лацінства й тут больш зьгінула-б іх і была-б большая беларуская шкода Беларускаму народу.

На шчасьце, Беларускія праваслаўныя масы пасьля завядзеньня Уніі, замест Праваслаўя, агулам даволі хутка да яе прывыклі. Справа ў тым, што калі гэтыя масы Уніі баяліся, дык думалі, што яна безпасрэдна нясе польскасьць і лацінства. Калі-ж убачылі, што гэтага няма, што страх не такі вялікі, як яго сабе прадстаўлялі, што ў царкве падаўнейшаму астаецца царкоўна-славянская служба Божая й пропаведзь у іх роднай беларускай мове, хутка да Уніі пачалі прывыкаць, уважаючы часта, што фактычна не зайшло ніякай вялікай зьмены. Бо ў справах дагматычных Праваслаўя й Уніі масы разьбіраліся сусім мала, або й нічога з гэтага ня цямілі. Гэтыя справы належылі да духавенства й то пераважна да вышэйшага, бо й духавенства ніжэйшае, працуючае на сялянскіх прыходах, агулам было цёмнае й культурна стаяла даволі нізка. Тымчасам вышэйшае духавенства—епіскапы — прынялі Унію й у яе запісвалі й масы, сусім іх аб гэта ня пытаючыся. Такі тады быў час, такая пара, што з масамі ня лічыліся й аб волі іх ні ў чым ня пыталіся.

Унія існавала ў Беларусі даволі доўга, бо

ab ichniaj daśpiełaści nacyjanalnaj i dziaržaŭnaj.

Kanflikt, jakoha nielha abminuć?

„Kurjer Warszawski“ pieradaje hutarku z vydatnym francuskim publicystam, jaki skazaŭ nastupnaje:

„U vas (u Polšču — red.) i ŭsiudy zdajuć sabie spravu, što nijaki dahavor nia zmoža abminuć polska-niamieckaha kanfliktu. Tut idzie ab žyćciovy spor dźviuch siłaŭ, z jakich adna dynamičnaja j ahresyŭnaja, a druhaja spyniaje jaje razhon. Polskaja hranica ad Berlina blizka — tolki dźvie hadziny jazdy. Hdansk, kalidor, heta tolki pryčyna. Kali-b jaje źlikvidavali, dyk paŭstali-b inšyja. Kožnaja pryčyna była-b dobraj, kab vyłučyć Polšč. „Mitteleŭropu“ Hitler užo apanavaŭ. Druhim etapam mieła być Polšč, trecim – Francyja. Ale Eŭropa budzie ŭratavana, bo padstava Polšču mocnaja j ŭ Francyi nastupiła kansalidacyja“.

Hety francuski publicyst adznačaje, što Bismark nie ŭspakoiŭsia-b i ŭ mahile, kab viedaŭ, što hetak blizka ad Niamieččyny pačynajecca silnaja Polšč. Dyk voś dzie, pavodle dumki francuskaha publicysta, hałoŭnaja pryčyna niamiecka — polskaha spraciŭleńnia.

Niamieckija aficery vučacca ŭkrainskaj i biełaruskaj movy

Polskaja presa padaje z Berlina, što hałoŭnaja kamanda zbrojnych sił Niamieččyny pa zahadu Hitlera zaviała ŭ armii abaviazkavaje navučańnie čužych movaŭ. Aprača navučańnia zachodnich movaŭ i polskaj, apošnimi časami ŭviedziena abaviazkavaje navučańnie ŭkrainskaj i biełaruskaj movaŭ.

U Ukraincaŭ

Ahulny źjezd T-va „Prośvita“. Dnia 8 červienia siol. u Lvovie adbyŭsia ahulny źjezd T va „Prośvita“. Z spravazdačy z dziejnaści T-va daviedvajemsia, što „Prośvita“ ciapier maje 3046 biblijatekaŭ-čytalniaŭ, raźmieščanych pa ukrainskich siołach, i vialikija zapasy knižak. Daviedvajemsia tak-ža z spravazdačy, što dziaržaŭnaja administracyjnaja ŭłada spyniła dziejnaść „Prośvity“ tolki za apošnija 5 miesiacaŭ u hetkim raźmiery: začynieny 2 filii j 168 biblijatekaŭ-čytalniaŭ

Jubilej Mitrapalita A. Šeptyckaha. 18.VI Ukraincy ŭ Polšču ŭračysta adznačali 40-hodździe jepiskapstva Mitrapalita A. Šeptyckaha.

U Litoŭcaŭ

Schod T—va Pryjacielaŭ Navuki adbyŭsia 4.VI. sioleta. Na paradku dnia: dakład staršyni ab tym, jak heta t-va paŭstała i jak była pieraniata majemaść byŭšaha Lit. Nav. T-va ad kuratara. Dalej urad T-va dakładaŭ ab planach svajej dziejnaści. Na schodzie byli tak-ža hości z Litvy.

Z T-va „Rytas“. 6.VI. sioleta kuratar pieradaŭ uradu T-va „Rytas“ jaho majemaść, a tak-ža 60 tysiač daŭhu, jaki jon pazyčyŭ u banku. Urad T-va na 25.VI. sklikaŭ ahulny schod T—va.

Biskup M. Reinys u Vilni. Litoŭski biskup u Vilkaviškach, byŭšy litoŭski ministr Spraŭ Zahraničnych, M. Reinys, 10.VI adviedaŭ Vilniu j padvilenskuju Kalvaryju. U Vilni biskup Reinys adviedaŭ arcybiskupa Jałbžykoŭskaha, biskupa Michalkievića j haściŭ u vilenskich Litoŭcaŭ.

Z T-va kultury j litaratury. 7.VI. adbyŭsia ahulny schod T-va kultury j litaratury. Na čale hetaha T-va ŭžo doŭhi čas staić ks. dr. A. Viskant, viedamy dziajač litoŭski.

Z T-va śv. Kazimiera. Heta T-va dasiul zakryta j jaho majemaść znachodzicca ŭ viedańni ŭradu. Urad T-va spadziajecca ŭ chutkim časie atrymać ad uradu ŭsio nazad.

аж 243 гады, з гэтых якіх гадоў 197 (1793—1596) прыпадае на пэрыяд польскі, пэрыяд беларускага заняду. Ужо й за гэты польскі пэрыяд і за гэтыя гады Унія прынялася й сталася беларускай нацыянальнай верай, бадай яшчэ глыбей, як у пэрыядзе папярэднім, бо тут у ёй ня было ўжо ніякіх бадай вышэйшых і асьвечаных клясаў і яна сталася выключна верай беларускай і сялянскай. Гэтаму памагала лацінскае польскае каталіцтва, якое, як сказана вышэй, Уніі ня любіла й ей пагарджала. Польскае лацінскае каталіцтва ўжо тады для Беларусаў каталікоў было завёўшы ў касьцеле ў дадаткавых набажэнствах мову польскую й гэтага-ж самага чакала й ад Уніі й гэтай апошняй ненавідзела, на сколькі тая не здавалася. І не здавалася сапраўды. Так, як Праваслаўе ваявала за сябе й за беларускую нацыянальнасьць, таксама, агулам бяручы, пaступала й Унія, якая сталася адзінай апорай беларускай нацыянальнасьці й беларускай культуры. Уніяцкая Цэрква сталася адзіным сродкам беларускага нацыянальнага яднаньня ў сваей сучаснасьці й сталася адзіным злучвом беларускай сучаснасьці з беларускай нацыянальнай мінуўшчынай. Гэтых абодвых мэтаў яна дасягала, карыстаючыся славянскім языком у Службе Божай, а так-жа карыстаючыся языком родным, жывым, навучаючы уніятаў Беларусаў аднаго і другога ў цэркве й у школе, насколькі гэтая існавала. Не адрэчы тут будзе прыпомніць, што Праваслаўе ўжо ставалася для Беларусаў чужым, бо яно ўжо ставалася аружжам маскоўшчыны й, насколькі даставалася да Беларусаў, якія ня прынялі Уніі, —а такіх было агулам ня многа, бо агулам уся Беларусь, з нязначнымі выняткамі, была уніяцкай,—несла з сабой маскоўскія палітычныя ідэі й маскоўскую культуру.

(Літаратура: **Документы,** объясняющіе исторію Западно-русскаго края. СПБ, 1865; **Ст. Томашівський** — Українська Історія; **У. Ігнатоўскі** — Кароткі нарыс гісторыі Беларусі. Вільня, 1927. **А. Сапунов** — Историческія судьбы Полоцкой Епархіі. Витебскъ, 1889. **Ks. Edw. Likowski** — Historya Unii i Unia Brzeska).

List z Rymu

(Ad našaha ułasnaha karespandenta)

Vybačcie, što tak mała pišu. Ciapier u mianie haračka z dźvioch staron: — ekzaminy, katoryja tryvajuć praz cełe miesiac, i italjanski klimat. Dušna, mlaŭka ad piasku ŭ pavietry, katory niasie viecier „scirocco" z pustyniaŭ Afryki.

Vokał mianie, u centry katalickaha śvietu, mnoha zdarajecca cikavaha j niepaŭsiudnaha. Pierš pryšłosia mnie bačyć pamioršaha papieža Piusa XI, pośla być prysutnym padčas vybaraŭ i karanacyi Piusa XII, a 18 traŭnia ŭdałosia ŭčastničać na tradycyjnaj uračystaści abniaćcia ciapierašnim Ajcom św. bazyliki św. Jana na Lateranie, matki kaściołaŭ katalickich. Pośle dahavoru ŭradu fašystoŭskaha z Piusam XI, pieršy heta ŭračysty inhres Ajca św. ad časaŭ Piusa IX, pa katorym papieży nia vychodzili z Vatykanu na znak svajho pratestu suproć niapraŭnaha zaniaćcia papskaj dziaržavy tahočasnym italjanskim uradam.

Kali papieža ŭnosili ŭ tuju starynnuju śviatyniu, taŭpa narodu z roznych staronak śvietu, na roznych jazykoch vitała jaho vivatami, vopleskami. Možna było pačuć i biełaruskaje: „Chaj žyvie Śviaty Ajciec!"

Varta adznačyć taksama druhoje zdareńnie, ab katorym šmat pisała L'Osservatore Romano, — mianoŭna 21.V u bazylicy św. Piatra za asobnym pazvaleńniem i bahasłaŭleńniem Ajca św. adby łasia ŭschodniaja liturhija z nahody 950 leććia chrostu Rusi. Służyŭ biskup Jevreinow u asyście niekalki śviataroŭ taho-ž abradu. Pamiž imi znachodziŭsia rektar rasiejskaj kalehii ŭ Rymie a. F. de Regis, rektar ukrainskaj lvoŭskaj seminaryi a. Dr. Ślipyj, a. ihumen Studytaŭ Kl. Šeptycki. Byli prysutnyja kardynały: Tappuoni, Tedeschini i patryarch Maronitaŭ. Pryhoža śpiavaŭ chor pałučanych kalehijaŭ: ukrainskaj św. Jozafata j rasiejskaj św. Teresy ad dziciaci Jezus. Na žal nie mahli dałučycca da hetaj ahulnasłavianskaj uračystaści Biełarusy Pryčyna zrazumiełaja — dziela taho, što Biełarusaŭ niašmat znachodzicca ŭ Rymie j z hetych tolki adzin uschodniaha abradu. Ale ŭziali-b i jany ŭdzieł, kab nie spaźniŭsia pryjechać z Charbina J. E. F. Abrantovič, katoraha čakali Havaru ab ŭčaści Biełarusaŭ aficyjalnym, a nia pryvatnym, bo takoje było.

J. E. Abrantovič pryjechaŭ u Rym 22.V. Pryviali jaho siudy try pryčyny: pieršaja — heta prava kananičnaje, pavodle katoraha hałava misii pavinna pryjaždžać u Rym što 5 hadoŭ, kab zdać spravazdaču pierad Apost. Pasadam iz svajej dziejnaści, druhoj pryčynaj źjaŭlajecca pryklikańnie hetaha Dastojnika Kaścioła sakratarom Uschodniaj Kanhrehacyi (kard. Tisserent), a treciaj — vybary jenarała ajcoŭ Maryjanaŭ, katoryja adbudducca ŭ hetym hodzie ŭ Rymie ŭ lipni.

Paŭmiesiaca tamu rasiejskaja hazeta „Последние новости" źmiaściła artykuł ab žyćci j pracy Biełarusaŭ u Paryžy. Daviedvajemsia, što Biełarusy majuć svaju drukarniu, svoj zarhanizavany hurtok i pamima ciažkich abstavinaŭ mataryjalnych achviarna pracujuć siarod tamašniaj biełaruskaj emihracyi.

Ja niadaŭna ŭ kruhu miašanym nacyjanalna mieŭ dakład ab Dr. Fr. Skarynie. Mnohija za cikavilisia asobaj našaha vučonaha. Adzin niamiecki praf. źviarnuŭsia da mianie z prośbaj, kab skolki maha pamahać jamu ŭ pracy. Pracuje jon navukova nad historyjaj Cerkvy daŭnaj Rasiei i ŭ roznych dakumentach spatykajecca z biełaruskim jazykom i z biełaruskimi asobami. U archivach vatykanskich mnoha niavykarystanych viestak znachodzicca z našaj minuŭščyny. Daść Boh, moža dabiaromsia.

V. Kryvičanin

Rym, 25.V.39.

Japonija pamahaje svaim sajuźnikam u Kitaju

Miž Japonijaj i Anhlijaj pačaŭsia vostry kanflikt za „mižnarodnyja kancesii", jakija parobleny ŭ handlovych centrach vialikaha Kitaju. Japonija zaniaŭšy hetyja kitajskija centry pačała likvidavać tam „mižnarodnyja kancesii", čym u pieršuju čarhu zakranuła intaresy Anhlii j Francyi.

Cikava adznačyć, što Japonija pačynaje vyciskać Anhliju z Francyjaj z Kitaju jakraz tady, kali jany znachodziacca pad naporam Niamieččyny j Italii ŭ Eŭropie, dy pačali zakľučać sajuz z SSSR. Kanflikt hety biazumoŭna maje vialikaje značeńnie ŭ ahulnaj palitycy na sučasnym mižnarodnym hruncie.

Dr. Jadviha i Stanisłaŭ Hrynkievičy 7)

Hygijeničnyja zaŭvahi ab hadavańni małych dziaciej

Paradak samoha kupańnia dobra kab byŭ *hetki:* I. Napierad čystaju hanučkaju biaz myła zmyvać tvaryk i vočki, potym uziaŭšy namylenuju hanučku ad druhoje asoby (abo namyliŭšy samoj ci samomu, kali druhoje asoby niama pad rukoju) myć vušy, šyju, ručki, pachi j hrudzi, spałasnuŭšy ŭsieńka ŭ kancy vadoju. II. Ciapier namylić hanučkaju hałoŭku j znoŭ, jasna, spałasnuć vadoju. III. Maci ŭvieś čas trymała levuju ruku pad plečykami j pad pachaju levaje ručki. Ciapier, kali hałoŭka užo vymytaja, pamočnica padkładvaje svaje abiedźvie ruki pad kryžavinu dziciaci j padymaje ŭvierch nožki. Maci myje nožki j pachviny j dzietarodnyja orhany. Namyliŭšy, spałaskać potym vadoju. IV. U kancy treba adkrucić dzicia hrudźmi da dałoni maciary, jakaja budzie padtrymlivać ciapier užo pad pravaju pachaju — ani levaju, jak dahetul. Namylenaju hanučkaju mylicca patylicu, šyju z-zadu, plečy, chrybiatnicu, kryžavinu. V. Adkrucić dzicia znoŭ, kab lažała plačmi na levaj ruce maciary j spałasnuć jašče raz usieńka. Na hetym samo kupańnie skončana. Pry niekatoraj praktycy ŭsio kupańnie nia tryvaje daŭžej, čymsia 5—6 minut.

Dzicia pakłaści na pościłačku, vycirać tvaryk, vušy, hałoŭku, ručki, hrudzi j plečy. Pakul vycirajem vierchniuju častku cieła, chaj spodniaja budzie prykrytaja druhim kancom taje samaje pościłački. Vyciaršy spodniuju čaść cieła, adkidajem pościłku j papudrujem pudraju (najlepš Vaselan) pad šyjkaju, zakryvajučy levaju rukoju rocik i padymajučy adnačasna barodku ŭvierch. Pudru na šyjcy dobra razcierci. Potym papudravać pad pachami, krychu na hrudziach, kala dzietarodnych orhanaŭ, adchadnoje kiški. Pudravańnie *asabliva važnaje ŭletku*, kali dzieci lohka adparyvajucca, a vielmi ŭžo treba rupicca ŭ dziaciej kłustych.

Pudru zaŭsiody razcirać, kab jana nia źbivałasia u kroški, jakija-b mahli potym mulać cieła. Napu-

Z relihijnaj i hramadzkaj nivy

Mitrapalit A. Šeptycki arcybiskupam pry Apostalskaj Stalicy. Z nahody 40-leććia biskupskaha śviatarstva Mitrapalit Andrej Šeptycki (vialiki Ukrainiec) atrymaŭ adručnaje piśmi papy Piusa XII, u jakim śv. Ajciec vykazvaje najbolšaje pryznańnie Vysokamu Śviataru za dušpastyrskuju pracu j naznačaje Mitrapalita Andreja Arcybiskupam pry Apostalskaj Stalicy.

Dva biskupy čornaj rasy. 3.VI sioleta śv. Ajciec naznačyŭ na biskupaŭ dvuch ksiandzoŭ čornaj rasy: Ihnata Ramarosandratan'a z Madahaskaru j Jazepa Kivanuk'a z Baufu.

Prypłyŭ i adpłyŭ klerykalizmu. Pad hetkim zahałoŭkam francuskaja hazeta „Temps Présent" (2.VI.39, № 81) źmiaščaje cikavy artykuł, napisany z nahody pilihrymki niekalki sot francuskaj moładzi da staradaŭnaj katedry ŭ Chartres. Miž inšym na placy prad katedraj prad vialikaj masaj narodu adbyłosia adpaviednaje dramatyčnaje pradstaŭleńnie. Pad uražańniem hetaha ŭsiaho aŭtar artykułu G. Hourdin piša:

—...Duch, jaki ažyŭlaŭ narod u Chartres, mała roźniŭsia ad ducha, jaki ažyŭlaŭ jaho ŭ XIII stahodździ. Usie mieli vyhlad naturalnaj zhody, navat u taho adzinaha palicyjanta, što byŭ pastaŭleny dla paradku j jaki susim zahubiŭsia ŭ masie. Usio heta prypaminaje nam toje vialikaje relihijnaje adradžeńnie, jakoje ciapier adbyvajecca ŭ Francyi.

Ale ja, pryhladajučysia da ŭsiaho hetaha, rablu ŭspaminy z svajej moładaści. Było heta kala 1905 h. Ja ŭspaminaju inšy plac, inšy kaścioł, ja baču konnych žandaraŭ, jak razhaniajuć spakojny narod, ja baču kamisara, jaki kirujecca da dźviarej kaścioła sa ślosaram. Heta inventarysty (što zabirajuć kaścielnuju majemaść — prypis. pierakładčyka). Heta combizm (Combes — ministr, viedamy praśladoŭnik Kaścioła— pryp. pierakł.). Heta była epoka, kali i śnić niamožna było ab tym, kab studenckaja moładź išła z pilihrymkaj...

Adnosiny relihijnyja ŭ Francyi pačali źmianiacca na lepšaje ad 1914 h. Asabliva-ž heta pačało prajaŭlacca paśla vajny.

Ab hetym vymoŭna śviedčać fakty: Socyjalnyja Tydni, raźvićcio arhanizacyi francuskaj katalickaj moładzi, praca katalickich syndykataŭ, Katalickaja Akcyja, ustanaŭleńnie (ad 1921 h.) francuskaj ambasady pry Vatykanie, ustanaŭleńnie nacyjanalnaha śviata Joanny d'Arc i inš.

Nia treba tak-ža zabyvacca ab tym, što kali ŭ 1932 i 1936 h. ułada ŭ Francyi apynułasia ŭ rukach levych partyjaŭ, jana nia tolki što nie rabiła nijakich antyklerykalnych vystupleńniaŭ, ale — naadvarot — niaraz zademanstravała pryjaźń da Kaścioła, a heta pradusim dziakujučy intelihiencyi francuskaha episkapatu, viernaści francuskich katalikoŭ i aktualnaści navuki Kaścioła.

Siańnia, zdajecca mnie, my znachodzimsia ŭ rašučym mamencie hetaha sužyćcia i zhody. —

Adstupleńnie balšavikoŭ na relihijnym froncie. Balšavickaja antyrelihijnaja hazeta „Biezbožnik" zusim niespadziavana j raptoŭna zaklikaje ŭsich savieckich *biazbožnikaŭ* źmianić sposab baraćby z relihijaj. Zhodna z novymi sposabam zabaraniajecca baraćba z relihijaj pry pomačy dziaržaŭnaj administracyi, asabliva sroha zabaraniajecca „zamykańnie cerkvaŭ i damoŭ malitvy". *Biazbožnikam* nakazvajecca sroha vyścierahacca, kab „relihijnyja pačućci vieručych nia byli abražanyja". Adnačasna „Biezbožnik" trebuje ad „*kamsamolcaŭ*", kab jany spynili svaju daŭniejšuju „taktyku tavaryskaha bajkotu" adnosna vieručych svaich ravieśnikaŭ. Ahitataram *sajuzu biazbožnictva* vyrazna dajecca takaja instrukcyja: „pieramohu nad relihijnaściaj moža asiahnuć tolki paśla dziesiacihodździaŭ navukovaje pačućcio".

Słovam, balšavickija biazbožniki na froncie baraćby z relihijaj pačali adstupać. Relihijnaje pačućcio ŭ narodzie pieramahaje j najbolš žorstki kamunistyčna-biazbožnicki praśled.

Relihijnaja svaboda j addziel Kaścioła ad dziaržavy. Jość na śviecie dźvie vialikadziaržavy, u jakich praviedzieny addziel Kaścioła ad dziaržavy, ale panuje poŭnaja relihijnaja svaboda. Heta Francyja ŭ Eŭropie j Złuč. Štaty Paŭnočn. Ameryki. Tam niama z boku dziaržaŭnaj ułady ani zaintresavańnia relihijnymi spravami, ani najmienšaha praśledu relihii. Dziaržaŭnaja ŭłada nia maje navat prava miašacca ŭ relihijnyja spravy, abo kaścielnyja paradki. Kaścioł u hetych vialikadziaržavach zusim svabodny ad dziaržaŭnaj ułady j biez padtrymańnia hetaj

---

dravaŭšy, apranuć, prystavić da hrudziej i pakłaści spać.

Vočy. Amal nie čaćviortaja čaść ślapych ludziej aślepła, dziakujučy tamu, što nia było *zapuščana ŭparu lakarstva da vačej* zaraz paśla radoŭ. Ślepnuć dzieci tamu, što pry radoch zarazilisia tymi bakteryjami, jakija mahli sustrenuć pa darozie na šlachu rodnych orhanaŭ maciary. Jak viedajem, u nas na ciele, na skury, celyja płojmy roznajakich bakteryjaŭ. Najčaściej jany nia lišnie škodnyja, adnak małomu dziciaci jšeńka moža paškodzić. Tutaka asabliva niebiaśpiečnyja buduć *bakteryi adnaje veneryčnaje chvaroby trypra.* Na henyja voš bakteryi j miarkujucca najbolš tyja kapli, jakija zapuskajem u vočy (lapis 1 prac. abo protarhol 2 prac.).

Kali baćka j maci mohuć prysiahnuć na toje, što nivodnaje z ich nie chvareła na niešta takoje, *usiožtaki dziciaci zaraz paśla radoŭ treba henyja kapli zapuścić.* Jany pamahajuć i na chvaroby vočak, vyklikanyja inšymi bakteryjami. Spaźniŭšysia nat na niekalki hadzinaŭ, lekavańnie robicca nadta zaciažnym i nie zaŭsiody možna adratavać hetki važny orhan dziela žyćcia čałavieka, jak orhan zroku. Kali-b dziela tych ci inšych pryčynaŭ kapli nia byli zapuščany, a paśla paru dzion pavieki pačynali puchnuć i z vačej pačała ciačy materyja hnojnaja, nie razdumyvajučy zusim, chutčej źviarnucca da dochtara.

Kožny raz pierad kupańniem pramyvać akurat na dziciaci vočki pieravaranaju letniaju vadoju. Nie zabyvacca, kab ruki maciary, jakaja myje vočy, byli čystyja.

Nos. Nos ačyščajecca ŭ dziciaci voś jak: skrucić kusočak vaty taŭšcini z siarničku j pakłaść u adnu nozdru, pakručvajučy aściarožna ŭ adnu j druhuju staranu, vyciahnuć potym nazad. Toje samaje zrabić z druhoju nozdraju.

Płočnyja orhany. U dziaŭčat treba dva razy ŭ paru abmyvać płočnyja orhany zvonku kusočkam vaty (abo čystaha pałatna), zmočanym u letniaj vadzie. Kali-b było niedzie čyrvona, pasmaravać tady vazalinaju. U pachvinach zasypać pudraju.

U chłapcoŭ myć płočnyja orhany kupajučy dzicia ŭ vańnie.

Kali-b płočnyja orhany ŭ chłapcoŭ ci dziaŭčat

uładу vykonvaje svajo Chrystovaje pasłańnie.

Zusim inakš u inšych dźviuch vialikadziaržavach, u jakich taksama praviedzieny addzieł Kaścioła-Carkvy ad dziaržavy: u SSSR i Niamieččynie. Tam niama relihijnaj svabody, tam panuje praśledavańnie relihii chryścijanskaj. Ab ciažkim pałažeńni dla relihijnych ludziej u SSSR viedajuć usie, bo heta sprava staraja praśledavańnie relihii ŭ Savietach tryvaje ŭžo 20 hadoŭ. Ale šmat chto nia viedaje, što paśla pryłučeńnia Aŭstryi da Niamieččyny ŭ b. Aŭstryi tak-ža praviedzieny addzieł Kaścioła ad dziaržavy. Adnak tut sprava pradstaŭlajecca zusim nia tak, jak u Francyi j Amerycy. Tut addzieł Kaścioła ad dziaržavy ŭ tym, što dziaržaŭnaja ŭłada nie daje Kaściołu ničoha, ale sama miašajecca ŭ całaje nutranaje kaścielnaje žyćcio — nie daje svabodna vydavać relihijnych hazet, nie pazvalaje zakładać relihijnych arhanizacyjaŭ i ahułam nie dapuskaje svabodna vyjaŭlać relihijnaje chryścijanskaje pačućcio.

Za svabodu, roŭnaść i pašanu čałavieka. U Paryžu paŭstała arhanizacyja pad nazovaj *„Mission spirituelle de la France"*, zadańniem jakoj šyryć ideju i barocca za svabodu, roŭnaść i pašanu čałavieka. Na čale pačesnaha kamitetu hetaj arhanizacyi staić kardynał Paryža Verdier i pobač prezydent Sajuzu Evanhielikaŭ, rabin, dy pradstaŭnik marakanskaha sułtana.

Upadak kamunizmu ŭ Eŭropie. Sioletnija hadavyja źjezdy sacyjalistyčnych partyjaŭ u Eŭropie vykazvajuć vialiki ŭpadak kamunistyčnych upłyvaŭ u rabotnickich masach. Kanhres Partyi Pracy ŭ Francyi vykazaŭsia navat praciŭ supracoŭnictva z kamunistami ŭ „Narodnym Froncie", a Kanhres Francuskaj Sacyjalistyčnaj Partyi zabaraniŭ svaim siabrom naležać da tych arhanizacyjaŭ, jakija tak ci jnakš pravodziać kamunistyčnuju prapahandu. Belhijskaja sacyjalistyčnaja moładź na svaim Kanhresie taksama adrakłasia dalejšaha supracoŭnictva z kamunistami, z jakimi dasiul tvaryli „Narodny Front". Hetkija pastanovy vydany sacyjalistami i ŭ inšych krajoch. Cikava adciemić, što hetyja pastanovy pajaŭlajucca jakraz tady, kali ŭsia enerhija pracoŭnych masaŭ škiravana na baraćbu z fašyzmam. Z hetaha vidać, što kamunistyčnyja ŭpłyvy z rabotnickich masaŭ u Eŭropie vyvietryvajucca.

Dalejšyja pierahavory Anhlii z S.S.S.R.

U sučasnym palityčnym pałažeńni pierahavory Anhlii z S.S.S.R pradaŭžajucca dalej. Paśla apošniaj pramovy savieckaha kamisara Mołatava saviecki ŭrad vysłaŭ Anhlii piśmo, u jakim S.S.S.R. stavić damahańni, jakija vykazaŭ Mołataŭ u svajej pramovie. Urady Anhlii j Francyi supolna razhladzieŭšy hetyja damahańni S. R. S. R. nanova prystupili da pierahavoraŭ z Savietami, jakija ciapier pradaŭžajucca. Vidać, Anhlija z Francyjaj pajšli Savietam na ŭstupku, kab pryciahnuć S.S.S.R. da bloku akružeńnia Niamieččyny.

Napružanaje zacišša ŭ Eŭropie

Apošnimi časami zaŭvažvajecca ŭ Eŭropie palityčnaje zacišša j byccam novy zvarot u metodach dyplomatyčnaha pastupańnia. Zamiest pahrozy pačałosia pierakonvańnie. Čatyry apošnija pramovy Kancl. Hitlera, dźvie marš. Gerynga majuć tolki vajskovaje značeńnie. Jany dakazvajuć zahranicy, što Niamieččyna na vajnu hatova, ale ŭsio jšče spadziajecca na vyrašeńnie paŭstaŭšaha sporu biez vajny. Z boku Anhlii j Francyi pradaŭžajecca dalej dyplomatyčnaje pastupańnie ŭ tym kirunku, kab na vajnu ŭsie sajuźniki byli hatovy, ale tolki na vajnu abaronnuju. U hetki mament vialikuju rolu adyhryvaje presa. Niamieckija hazety, choć vystupajuć praciŭ demakratyčnych dziaržaŭ, ale ton hetych vystupleńniaŭ złahadnieŭ. Francuskaja, a za joj i anhielskaja presa, „daviedałasia" z Niamieččyny j napisała, što anhielski ŭrad navat šukaje sposabu dziela naviazańnia pierahavoraŭ z niamieckim uradam. Słovam, stałasia krychu cišej u Eŭropie, a strachaćcio vajny nakiroŭvaje palitykaŭ na šlach vyrašeńnia sporaŭ biez vajny.

Парупціцеся прысылаць заказ (5 зл.) на зборнік твораў беларускай паваеннай паэзіі (Анталёгію).Справа гэта пільная! Калі ня маеце ўсіх грашэй самі, то зьбярэце іх спосабам складчыны.

Заказы прысылайце на адрас рэдакцыі „Х. Д." і „Калосься".

---

mieli niejki asablivy vyhlad, abo *ciakła z ich materyja*, treba adrazu paradzicca ŭ dochtara.

Dziciačaja himnastyka. Heta sprava, na jakuju treba źviarnuć uvahu pry hadavańni dziaciej. Himnastyka duža važnaja dziela razvoju j dužaści dziciačaha arhanizmu.

U pieršyja tydni žyćcia novarodžanaha dajem jamu najbolš spakojnaści, ciapła j vyhody, časta adnak pieramianiajem pazycyju dziciaci. U praciahu dnia možna jaho pakłaść raz na baku, raz na žyvacie, kali jano nia śpić. Niekalkimiesiačnaje dzicia ŭ letniuju paru abo j uzimku, kali ŭ izbie davoli ciopła, možna zusim raspranuć i pakłaść na łožka, kab mahło kidacca nožkami, pierakrucić na adzin bok, potym znoŭ na druhi, pakłaść krychu na trybušok. Dzieci heta nadta lubiać i achvotna tak zabaŭlajucca. Nie rabić hetak zaraz paśla karmleńnia, a najlepš u hadzinu paśla karmleńnia. U 8—9 miesiacy možna pakłaść dzicia na pościłcy, razłožanaj na padłozie, i pazvolić jamu vučycca poŭzać. Dobry tak sama sposab zrabić z doščačak aharodu (niešta byccam maleńki chatni harodčyk). Dzicia tady čaplajučysia za doščački chutka vučycca ŭstavać i chadzić. Kab pościłka nia peckałasia, treba pakłaści na jaje cyratu (kali jaje chto maje), a na vierch kusok čystaha pałatna, jakoje zaŭsiody možna dobra vymyć.

Dziciačyja cacki. Da 6-ci miesiacaŭ dzicia redka choča mieć cacki. Paśla možna davać cacki z miakkaje abo ćviordaje humy, kab možna było ich vymyć, dziela taho, što dzicia maje pryvyčku brać usieńka ŭ huby. Cacki kab nia byli zamałyja, kab dzicia ich nia brała ŭ rot dy nie ŭdaviłasia, jany nia mohuć być vostrymi na bierahoch, lišnie ciažkimi. Nat i tyja baćki, jakija mahli-b čaściej kuplać cacki, chaj nie marnujuć hrašej, kab na pryvučyć dziciaci da častaje pieramieny, — tady jano mała pryviazvajecca, nie šanuje ničoha, chutka psuje, što tolki jamu łučyć pad ruku. Padrastajučyja dzieci lubiać zabaŭlacca z chatniaju žyviołaju — katom, ciućkaju i h. d. Treba nahladać za imi, kab nia mučyli žyvioły i kab nie stramili ruk u rot (hubnuju padź), dziela taho, što adtul možna lohka pieranieści na siabie roznyja chvaroby.

Biełaruskaja chronika

Samaŭradavyja vybary. U mnohich vołaściach Navahradzkaha, Vilenskaha, Paleskaha j Biełastockaha vajavodztvaŭ vybary vałasnych radaŭ užo adbylisia. U niekatorych vołaściach adbyvajucca jašče ciapier. U tych vołaściach, dzie hetyja vybary užo zakončany, jak daviedvajemsia, na vałasnych radnych vybrany ŭ 95 pracentach element miascovy — nacyjanalna (vyklučajučy vołaści zasielenyja Litoŭcami ŭ Vilenskim vajav.) 90 prac. Biełarusy.

U bolšych haradoch Biełarusy svaich asobnych śpiskaŭ u haradzkija samaŭrady nie vystaŭlali j tam, dzie nia było na śpiskach biełaruskich kandydataŭ, ad hałasavańnia ŭstrymlivalisia. U Biełastoku, dzie na vybarnych śpiskach byli pastaŭleny biełaruskija kandydaty, — Biełarusy addali svaje hałasy za ich i praviali ŭ Biełastockuju Haradzkuju Radu dvuch biełaruskich radnych: Lavona Bohuša j Aleksandra Baroŭskaha.

Biełaruskaja delehacyja ŭ Vilenskaha Vajavody. 6.VI b. staršyni troch začynienych biełaruskich arhanizacyjaŭ u Vilni: Bieł Instytutu Haspadarki j Kultury — ks. V. Hadleŭski, T-va Biełaruskaje Škoły — adv F. Steckievič i Bieł. Haspadarskaha Źviazu - dr. J. Stankievič byli pryniaty novym Vilenskim Vajavodaj, A. Marušeŭskim, na aŭdyjencyi ŭ spravach kulturna-praśvietnych biełaruskaha narodu. Delehacyja pradstaviła p. Vajavodzie sumnaje pałažeńnie bieł. narodu ŭ miežach Polščy, kryŭdu z pryčyny začynieńnia arhanizacyjaŭ, jakija pracavali nad uzdojmam narodu ŭ halinie školnictva, kulturna-praśvietnaha j ekanamičnaha žyćcia j prasiła p. Vajavodu adčynić henyja arhanizacyi, abo pazvolić na zakładziny novych, jakija-b pamahali raźvićciu ŭ bieł. narodzie školnictva, praśviety j haspadarčaha žyćcia. P. Vajavoda na heta zajaviŭ, što jon pakulšto nia moža dać nijakaha kankretnaha adkazu, bo jašče nie zarjentavaŭsia ŭ sytuacyi. Na pytańnie delehacyi, u jakim časie možna spadziavacca kankretnych decyzijaŭ, p. Vajavoda nia daŭ pazytyŭnaha adkazu. (Z „Б. Ф".)

Referat u Bieł. Studenckim Sajuzie. 10.VI.39 h. stud. St. Hrynkievič pračytaŭ u Biełaruskim Studenckim Sajuzie ŭ Vilni referat na temu: „Relihija ŭ žyćci narodaŭ, unijackaja carkva, jak biełaruski nacyjanalny kaścioł". Paśla referatu adbyłasia žyvaja dyskusija.

Z dziejnaści Biełaruskaha Teatru ŭ Litvie. Čarhovaje vystupleńnie Biełaruskaha Narodnaha Teatru ŭ Litvie ądbylosia 10.VI siol. u Šyrvintach. Tam Bieł. Narodn. Teatr u pryhožaj zali narodnaj litoŭskaj škoły zładziŭ biełaruskaje pradstaŭleńnie. Była pradstaŭlena pjeska „Ptuška ščaścia" Fr. Alachnoviča.

PALITYČNYJA VIESTKI

Z Polščy

Spynieńnie sesii Sojmu j Senatu. Prezydent Rečypaspalitaj dekretam z 16.VI siol. spyniŭ zvyčajnuju sesiju Sojmu j Senatu.

Polski žyćciovy prastor. U Toruni 3.VI siol. vice-premjer polskaha ŭradu inž. Kviatkoŭski skazaŭ pramovu, u jakoj adznačyŭ, što novy vajenny sposab *„vajna biez vajny"* najhraźniejšy z usich inšych sposabaŭ. U hetkaj baraćbie pieramoža toj, chto pieršy sarhanizuje silnuju abaronu zvonku, a ŭnutry zmoža pracavać narmalna j spakojna. My nie namierany — kazaŭ vice-premjer — narušać čyj-niebudź interas, abo isnujučy raspadzieł. Chočacie vajny— paprobujcie. Chočacie miru — z našaha boku jaho majecie.

U Polščy — śćviardžaje dalej vicepremjer — jość vialikaja huścinia ludziej. Hetyja ludzi musiać mieć prava da žyćcia j razvoju. Nichto ŭ śviecie nia moža zhadzicca z modnaj ciapier daktrynaj „žyćciovaha prastoru", što adny narody jaho ŭściaž majuć pašyrać, a inšyja być dla ich nažyvaj. (Ščyraja praŭda! — red.)

„Žyćciovy prastor" — kazaŭ vicepremjer — heta dla nas moža bolšaja j dakučliviejšaja patreba, čymsia inšych narodaŭ. Adnak hetaha žyćciovaha prastoru nia šukajem u formie dabyčy ad inšych narodaŭ(!). Zrazumieła, što hetyja słovy vice-premjera śkiravany prociŭ niamieckaje ahresii, a kab jany dy stalisia sapraŭdnaściaj i ŭ abaronie Biełarusaŭ, dyk i žyć było-b viesialej...

Zakon ab vajennym pałažeńni. Sojm 6.VI siol. pryniaŭ zakon ab vajennym pałažeńni. Pavodle hetaha zakonu vajennaje pałažeńnie abjaŭlaje Prezydent. Abjaŭleńnie vajennaha pałažeńnia siłaj samoha prava spyniaje ŭsie hramadzkija svabody, pieraličanyja ŭ hetym zakonie.

Z zahranicy

Za supolnuju abaronu prybałtyckich narodaŭ. U Koŭnie nadoviačy adbyŭsia Bałtycki Kanhres, u jakim prymali ŭčaście kala 200 pradstaŭnikoŭ hramadzkich arhanizacyjaŭ z Łatvii j Estonii,— nia ličačy pradstaŭnikoŭ litoŭskich arhanizacyjaŭ. Kanhres pryniaŭ rezalucyju, u jakoj adznačaje, što jednaść bałtyckich dziaržaŭ jość najbolšaj hvarancyjaj ichniaj svabody j niezaležnaści.

Ab novaj mižnarodnaj kanferencyi. Anhielski ŭrad vykazvaje dumku, što novaja mižnarodnaja kanferencyja dziela vyrašeńnia spornych mižnarodnych spraŭ była-b mahčymaja tolki tady, kali-b da jaje byŭ ahulny davier. Anhielski ŭrad starajecca šyryć duch davieru da hetkaj kanferencyi.

Japonija, Vuhryja j ukrainskaja sprava. Zahraničnyja hazety padajuć, što Japonija, kab razvalić Rasiejskuju imperyju, stavić rašuča na Ukraincaŭ Diela hetaha pazvalaje Ukraincam arhanizavać u Mandžuryi vojska, a na Zialonym Klinie maje być abvieščana poŭnaja niezaležnaść Ukraincaŭ. Pry hetym hazety adznačajuć, što Japonija vielmi niezdavolena, što Niamieččyna zhadziłasia na likvidacyju Karpackaj Ukrainy.

Vuhryja zaniaŭšy Karpackuju Ukrainu nia viedaje, što z joj rabić. Na pieršym pasiedžańni novaha vuharskaha Sojmu 14. VI siol. rehient Horti zajaviŭ, što parlament musić aformić spravu dałučeńnia Karpackaj Ukrainy j vydać zakon aŭtanomii dla hetaha kraju ŭ ramach vuharskaj kanstytucyi. Jakaja heta budzie aŭtanomija?...

Padpiska na „Chr. Dumku": na hod—3 zał., na paŭhodu—1 zał. 50 hr., na try miesiacy—1 zał. Cana asobnaha numaru — 10 hr. Zahranicu padpiska ŭ dva razy daražej. — Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Redaktor J. POŹNIAK — Wydawca KS. AD. STANKIEWICZ
Рэдактар Я. ПАЗЬНЯК — Выдавец КС. АД. СТАНКЕВІЧ

Drukarnia Białoruska im. Fr. Skaryny, Wilno, Zawalna 1. — Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны, Вільня, Завальная 1.